

Flerspråklighet og morsmålsaktiviserende læring.

Om vurdering, mulige språkvansker og behov for
tilrettelegging

Espen Egeberg

Hovedmål med utredning og vurdering:

Tilrettelegging av læringsmiljø og metoder til beste for barnets læring og utvikling

Konklusjoner om:

Forutsetninger hos barnet og
behov for tilrettelegging av læringsmiljøet

Hva er elevenes hovedutfordring?

- språkbarrierer
- manglende erfaringer med oppgaver og kunnskap
- eller indikasjon på ulike primære lærevansker

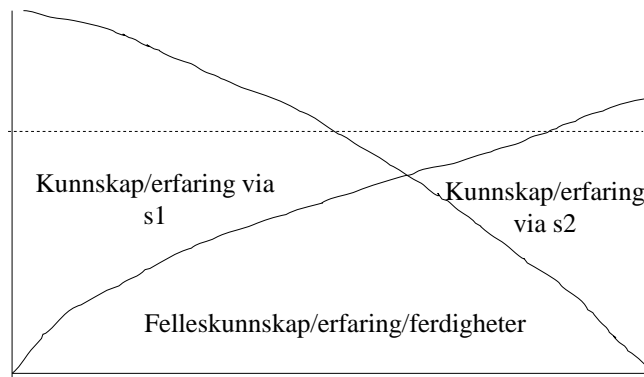
Er det mest behov for:

- språklig tilrettelegging og styrking av opplæringspråket?
- tilpasning av innhold?
- spesialpedagogisk tilrettelegging?

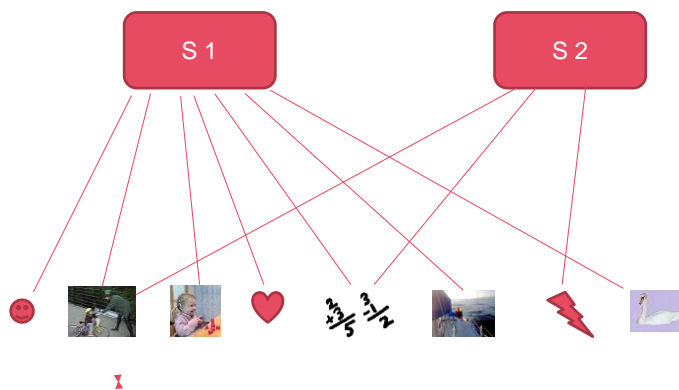
Målsetninger for språklig tilrettelegging

- At eleven får med seg det som læres og annen språklig informasjon
- at eleven får bygget opp sine språklige ferdigheter, som f.eks. språkforståelse og språklig uttrykksevne
- at eleven kan kommunisere på en god nok måte med dem han omgås, som har sammenheng med både sosial fungering og læringsutbytte.

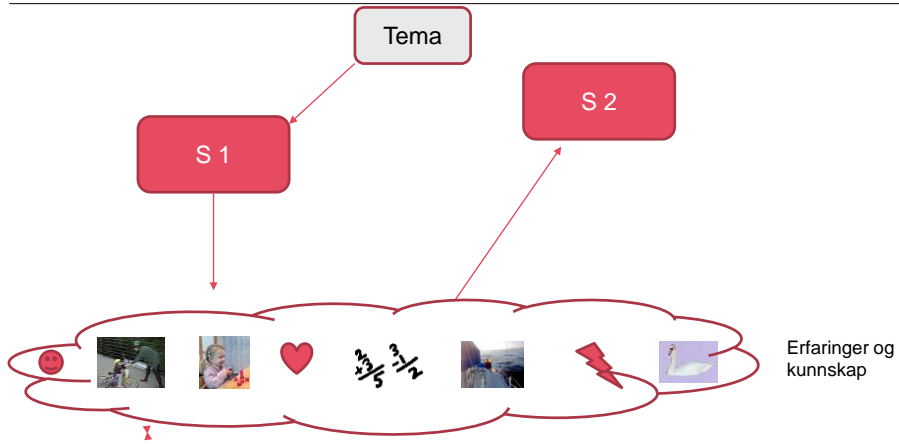
Isfjellmodell av tospråklig utvikling

Ulike språk koblet mot ulike erfaringer?

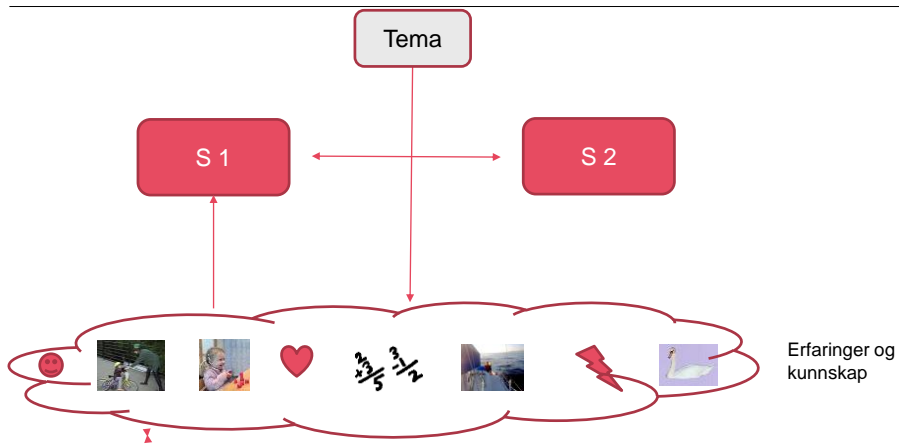

Morsmålsaktiviserende læring

Statped

Morsmålsaktiviserende læring

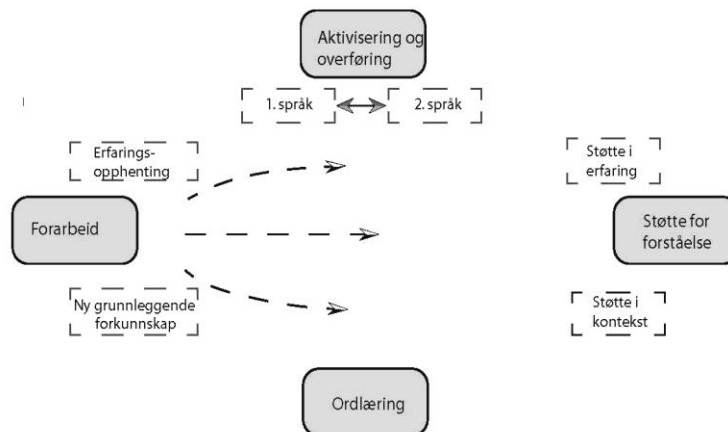

Statped

Et felles underliggende kognitivt system

- Gir mulighet for overføring kunnskap og ferdigheter,
- - fra en erfaring eller sammenheng til en annen
- - fra språkferdigheter på et språk til et annet
- Læring krever at erfaringene hentes frem eller gjøres mer bevisst,
- - gjennom kontekststøtte, eller forståelig språk

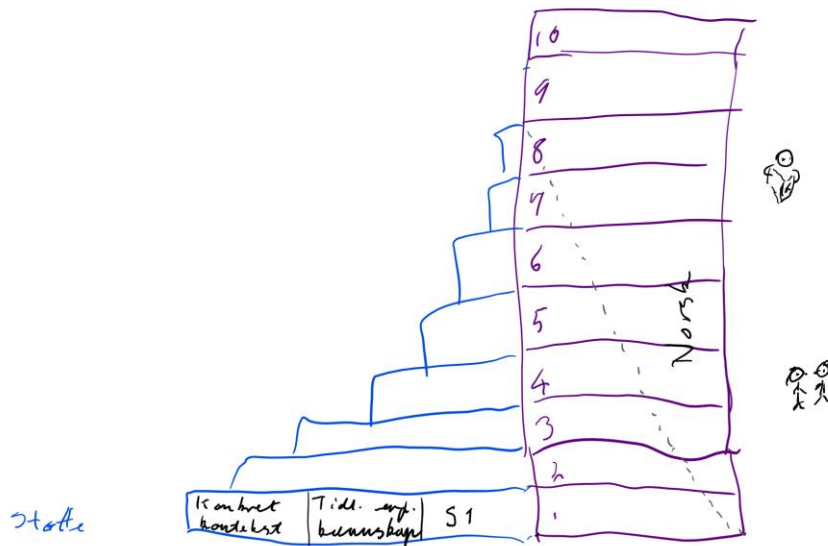
Modell arbeid med ny kunnskap

Arbeidsmodell med nytt tema, kunnskaper, ferdigheter
(Egeberg 2016)

Gjenkjenning og samarbeid

- Læringsutbytte har sammenheng med forståelse og interesse
- ... forståelse og interesse med hvor gjenkjennelig innholdet er.
- Gjenkjenning styrkes gjennom samarbeid om planlegging av innhold.
- Lærerne starter med å diskutere seg frem til det mest sentrale innholdet, fokusere samforståelse av sentrale ord, og fra dette arbeide med kunnskaper og innhold.

For å lære språket som brukes i skolen: Ikke nok å være i et norskspråklig miljø

- Et innhold som er gjenkjennelig og meningsfullt
- Dialog med aktiv og meningsfull kommunikasjon
- Utfordrende innhold som mestres gjennom god tilrettelegging
- Først og fremst fokus på budskapet eller innholdet i språkbruken, sekundært den lingvistiske formen på budskapet
- En kombinasjon av meningsfull bruk av språket med analytiske, metaspråklige tilnærminger tilpasset barnet
- En atmosfære og utfordringer hvor man ikke kommer i forlegenhet over sine feil

Eksempler på tilrettelegginger for morsmålsaktiviserende læring

- Noen kunnskaper er mer forståelige gjennom morsmål.
 1. Tilrettelegging for et gjenkjennbart innhold i skolen
 2. Anerkjennelse av, og støtte for å bruke morsmålet
 3. Samarbeidsrutiner som støtter bruk av flere språk og erfaringer
 4. Forarbeid for å aktivisere gjennom førstespråket
 5. Aktiviteter og tilrettelegging som støtter aktivisering av og gjennom førstespråket
 6. Bruk av førstespråket i fellesundervisning.
 7. Arbeid med bevisst, kontrastiv, metaspråklig kompetanse mellom språkene
 8. Læring av strategier for å utnytte erfaringer og språkferdigheter

Spesifikke språkvansker

- Kan vise seg på ulike sider av språket, som syntaks (setningsoppbygging), morfologi (bøyningsmønstre), ordkunnskap eller pragmatikk (bruk av språket til å forstå eller formidle mening).
- Utslag på talespråk og/eller språkforståelse.
- Oftest en sen utvikling av talespråk fra tidlig alder.
- Språklig informasjon behandles sent og upresist. Dermed vanskelig å forstå verbal kommunikasjon når det er lite støtte i forkunnskap om det aktuelle tema eller kontekst.
- En og samme type språkvanske kan fremstå ulikt hos ulike personer
- Erfaringer med språket, og kunnskaper om aktuelt innhold påvirker forståelse og læring gjennom språket, men også hvordan språkutvikling og eventuelle språkvansker arter seg.
- Vurdering av effekter av ulik tilrettelegging og pedagogiske behov er derfor en viktig del av utredning av språkvanskene.
- Flerspråkighet kan gi et metaspråklig fortrinn og pedagogiske muligheter også ved språkvansker.

Spesifikke språkvansker

- Ungdom med språkvansker (10 til 16 år) ser ut til fortsatt å streve med å bruke komplekse setninger, og de skårer fortsatt svakere på språklige enn ikke-språklige tester.
- Hos voksne som har hatt diagnosen i yngre alder, er det få som fremdeles har morfosyntaktiske (grammatiske) eller leksikalske feil i talt språk, men språkferdighetene er fremdeles mer begrensede

Kartlegging og test ved hypotese om språkvansker

- Flere undersøkelser har vist spesielle vansker både med nonordrepetisjon og setningsminne hos barn med spesifikke språkvansker.
- I undersøkelser av flerspråklige med ulik erfaring i språket bedret setningsimitasjon seg ved lengre erfaring/eksponering med andrespråket, mens ferdigheter i nonordrepetisjon var mer konstant
- I testing av nonordrepetisjon er det spesielt lengre ord med tre stavelser eller mer som skiller mellom normalutviklede og dem med spesifikke vansker
- Gode ferdigheter på repetisjon av nonord hos tospråklige barn kan i stor grad eliminere spesifikke vansker, mens svake nonordferdigheter ikke trenger å bety spesifikke vansker
- Vurdering av semantiske ferdigheter og språkforståelse, og effekt av ulik tilrettelegging svært vesentlig

Kartlegging og test ved hypotese om språkvansker

- Vurdering av *erfaring* med både språklig form (syntaks, morfologi og fonologi) og innhold (semantikk og kunnskap) på vurderingsspråkene
- Vurdering av kunnskaper om det språket anvendes om
- Vurdering av læringsmiljø og tilrettelegging
- Vurdering av kognisjon
- Vurdering av språkforståelse og språkbruk i pedagogiske aktiviteter
 - Faktakunnskap (gjengi, liste, gjenkjenne)
 - Forståelse (forklare, formulere, løse)
 - Anvendelse (forutsi, beregne, nye situasjoner)
 - Analyse (sammenligne, utlede, klassifisere)
 - Syntese (sette sammen, oppsummere)
 - Vurdere (bedømme, drøfte, begrunne, kritisere)
- Ordkunnskaper
- Prosessering av språklig informasjon
- Morfosyntaks

Hva kan skille språkvansker og språkerfaring?

- Test og kartlegging som hovedsakelig har sammenheng med språklig erfaring og stimulering
 - Ordkunnskaper (ekspressivt og impressivt)
 - Kunnskaper, likheter
 - Setningsminne
 - Forståelse av instruksjoner og forklaringer
 - Grammatikk (før ca tre års eksponering?)
- Test og kartlegging som i større grad vurderer spesifikke vansker
 - Tallhukommelse
 - Hverdagslige sekvenser (CELF)
 - Likheter 1 Reseptiv (CELF)
 - Hurtig benevning (dyslektiske vansker)